

ایران در دوران معاصر

زبان های پارسی باستان

نویسنده: شمشاد امیری خراسانی
انتشار: ۲۳ اسفند ۱۳۹۴ ۴۰ دقیقه مطالعه

چکیده مقاله

زبان پارسی باستان در شاخه زبان های ایرانی از گروه زبان های هندوایرانی خانواده زبان های هندواروپایی قرار می گیرد. این زبان به زبان پارسی میانه تحول یافت که زبان ادبی و رسمی دوران ساسانیان بود و بعدها به زبان پارسی دری یا پارسی نو تبدیل شد. این زبان از زبان نیایرانی (زبان ایرانی باستان) سرچشمه گرفته است.

پارسیان دژ / ایران در دوران معاصر

زبان پارسی باستان در شاخه زبان‌های ایرانی از گروه زبان‌های هندوایرانی خانواده زبان‌های هندواروپایی قرار می‌گیرد. [۱] این زبان به زبان پارسی میانه تحول یافت که زبان ادبی و رسمی دوران ساسانیان بود و بعدها به زبان پارسی دری یا پارسی نو تبدیل شد. این زبان از زبان نیاایرانی (زبان ایرانی باستان) سرچشمه گرفته است. [۲]

واقعیت‌های سریع: پارسی باستان، من طقه ...

پارسی باستان در کنار زبان اوستایی تنها زبان‌های ایرانی دوران کهن هستند که متن یا کتیبه‌هایی از آن‌ها به جا مانده است. زبان پارسی باستان در جنوب غربی ایران صحبت می‌شده است و قدیمی‌ترین متنی که از آن به جای مانده به قرن ششم پیش از میلاد مربوط می‌شود. [۳]

ریشه و پیشینه

زبان فارسی باستان که در دوران پیش از حمله اسکندر به ایران زبان دربار هخامنشی بوده از زبان‌های ایرانی جنوب غربی می‌باشد. این زبان با زبان مادی فاصله‌ای بسیار نزدیک داشته که احتمالاً دو گویش از یک زبان بوده‌اند. زبان فارسی باستان که از زبان‌های ایرانی واروپایی محسوب می‌شود که احتمالاً در پدیده مهاجرت آریاییان به همراه زبان‌های مادی و اوستایی وارد فلات ایران شده است. این زبان پیش از ورود به سرزمین پارس در جنوب غربی ایران، بر اساس آنچه از کتیبه شلمانسر سوم، پادشاه آشوری بدست آمده در حوالی دریاچه ارومیه رایج بوده است. در این کتیبه که به سده نهم پیش از میلاد باز می‌گردد برای نخستین بار نام پارس در زبان آشوری بصورت پارسوا ذکر شده است. واژه پارسوا (pārcwa) شکل قدیمی‌تر واژه پارس (pārsa) دانسته شده است. [۴] نخستین سند رسمی زبان فارسی باستان کتیبه بیستون در حوالی کرمانشاه است که به فرمان داریوش یکم نوشته شده است. داریوش که این کتیبه از زبان او نقل شده، زبان بکار رفته در آن را زبان آریایی معرفی می‌کند. [۵] به همین جهت احتمال این وجود دارد که زبان مادی و فارسی باستان و نیز زبان‌های شرقی ایرانی همگی تحت نام آریایی بوده و گویش‌ها و لهجه‌هایی جداگانه در هر منطقه داشته‌اند. دوره آغاز تکلم به زبان فارسی باستان در میان فارسیان مشخص نیست اما از شواهد و قرائن زبان‌شناختی و مقایسه با زبان‌های اوستایی و سنسکریت که هم‌دوره زبان فارسی باستان هستند چنین به نظر می‌رسد که زبان فارسی باستان مدت‌ها پیش از دوره هخامنشیان نیز تکلم می‌شد و اشتباه‌های نگارشی و دستوری در کتیبه‌های متاخر دوره هخامنشی این حقیقت را القا می‌کند که فارسی باستان در دهه‌های پایانی حکومت مزبور احتمالاً زبانی خاموش بوده است. زبان فارسی باستان یکی از معدود زبان‌های هندواروپایی دوره باستان است که در زمان رواجش مکتوب شده و اسناد مطالعه زبانی برای امروز بجای گذاشته و از این‌رو در بسیاری از پژوهش‌های زبان‌شناختی به‌عنوان ثابت بکار می‌رود. [۶] زبان فارسی میانه یا پهلوی ساسانی که زبان رسمی ایران در دوره ساسانی بوده از فارسی باستان منشعب شده است. زبان فارسی و دیگر زبان‌های ایرانی جنوب غربی که از زیرمجموعه‌های زبان پهلوی ساسانی هستند همگی از فارسی باستان ریشه گرفته‌اند. [۷]

دگرگونی زبانی فارسی باستان

کتیبه‌های سده چهارم پیش از میلادی در دوره هخامنشی که به اردشیر دوم و اردشیر سوم هخامنشی مربوط می‌شود ضمن داشتن اشکالات و تفاوت‌های فاحش با زبان فارسی بکار رفته در کتیبه‌های قدیمی تر مانند بیستون، خبر از انقلاب و دگرگونی زبان فارسی در آن دوره را می‌دهد که گاهی به فارسی پیشامیانه یا فارسی باستان متاخر

موسوم شده‌است. زبان فارسی باستان در این دوره به فارسی میانه تبدیل شد که آن زبان نیز بعدها فارسی نو را پدید آورد. پروفیسور ژیلبر لازار ایران‌شناس مشهور اهل فرانسه در این مورد اینچنین گفته‌است: [۸]

زبانی که امروزه به نام فارسی نو می‌شناسیم و در دوران نخستین اسلامی به فارسی دری شهره بود را می‌توان به عنوان دنباله زبان فارسی میانه، که زبان رسمی، دینی و ادبی ایران ساسانی بود طبقه‌بندی کرد که خود این زبان اخیر نیز بازمانده زبان فارسی باستان، زبان دربار هخامنشیان بوده‌است. برخلاف سایر گویش‌ها و زبان‌های باستانی و جدید ایرانی مانند اوستایی، پارتی، سغدی، کردی، پشتو و غیره، زبان فارسی نو بدنبال فارسی میانه در نمودار درختی زبان‌های ایرانی در امتداد یکدیگر قرار می‌گیرند

ارجاع به این مقاله

شمشاد امیری خراسانی، «زبان‌های پارسی باستان»، پارسیان دژ، ۱۳۹۴.

خواندن مقاله و پیوست‌های آن در وبسایت پارسیان دژ

نشانی ثابت این نسخه:

<http://parsiandej.ir/articles/1789/pdf/پارسی-باستان.pdf>

آخرین ویرایش مقاله: ۱۲ مرداد ۱۴۰۵